

TALLINNA 32. KESKKOOL
HELENA VÄINMAA
12.A KLASS

SEKSUAALVÄGIVALLA KASUTAMINE SÕJARELVANA II MAAILMASÕJA AEGSE BERLIINI JA PRAEGUSE KONGO DEMOKRAATLIKU VABARIIGI NÄITEL

JUHENDAJAD: MAARJA TINN, MA
ALLAR TUI, BA

SISSEJUHATUS

Seksuaalvägivald on läbi aegade leidnud kasutust sõjarelvana. Naistega kauplemine on alati olnud päevakorras juba alates antiikajast, mil naistega kaubitsemise (või kauba röövimise) hästi tuntud näiteks on Trooja Helena lugu. Trooja Helenat tuntakse kahe asja järgi: ta oli kirjeldamatult ilus ja tema lugu räägib sellest, kuidas temast sai sõjasaak. Ehkki tol ajal vägistamist tänapäevasel moel ei defineeritud ja sedavõrd kaugel aja kohta napib otseseid allikaid, on siiski tõsiasi, et naise kohtlemine objektina on seksuaalvägivallaga otseselt seotud nähtus ja seksuaalvägivalla aluseks, kui mitte isegi põhjuseks, ning Trooja Helena looga tõmmatav paralleel on siin selgelt nähtav. Samamoodi on tuntud ka näiteks viikingite rüüstamis- ja vägistamislood – ilmselge seksuaalvägivald.

Kuni 20. sajandi teise pooleni ei peetud seksuaalvägivalda sõjakuriteoks. See defineeriti alles teise maailmasõja järgselt ning enne seda sõjalise seksuaalvägivalla eest seadusega karistust ei määratud. Sõdade loomus on nüüdseks alates teisest maailmasõjast aga muutunud ning tsiviilelanikkond on saanud üha enam relvastatud konfliktide sihtmärgiks. Sellega seoses on suurenenud seksuaalvägivalla, sealjuures vägistamise ja seksiorjanduse süstemaatiline ja teadlik kasutamine sõjarelvana. Seksuaalvägivalla ohvriteks on enamasti naised ja lapsed, kelle õigusi paljudes riikides ei teadvustata või lausa ignoreeritakse (Ayele, 2011).

Seksuaalvägivalda on pidevalt sõjarelvana kasutatud, naiste ärakasutamine ja seksuaalaktidele sundimine alati sõjaga käsikäes käinud; samuti on seksuaalvägivallast välja kasvanud inimkaubandus. Seetõttu on oluline uurida nähtuse ajalugu ja kõrvutada uuritud tänapäeva sõjakonfliktides toimuvaga, teha järeldusi ning ettepanekuid olukorra parandamiseks.

Seksuaalvägivallaga seoses saab uurida mitmeid teemasid: põhjuseid, seoseid ohvrite ja

vägivallatsejate gruppide vahel, mõju ühiskonnale ja indiviidile, sealjuures kogukondade suhtumist vägistatavatesse ning vägistajatesse, vägivalla mõju järelkaja rünnatu rahvale ja ka ründajate ülemuste suhtumist ründamisse. Teema põhjalik kajastamine on liialt mahukas - küll aga on oluline, et kõigil eestlastel, eurooplastel ja terve maailma elanikel oleks ülevaade sellest, mis toimub maailmas praegu. Samuti on oluline tõsta seksuaalvägivalla teemal üldist teadlikkust: kuidas see mõjub üksikisikule ja kogukonnale, ohvri pereliikmetele ja lähedastele. Seetõttu soovib autor, et eeskätt oleks uurimistööst kasu teadlikkuse tõstmise ning näiteks koolides tunnimaterjali näol. Seetõttu on töös ka pikem sissejuhatav esimene peatükk, kus selgitatakse seksuaalvägivalla olemust. Teine peatükk aitab luua konteksti ekstreemse näitega, mida seksuaalvägivallast rääkides ka ajaloolased tihti välja toovad: Punaarmee seksuaalkuriteod Berliini ja selle ümbruskonna alade vallutamise ajal teise maailmasõja lõpul. Kolmandas peatükis kõrvutatakse see tänapäeval Kongo Demokraatliku Vabariigi igapäevase seksuaalvägivallaga.

Töö eesmärk on leida põhjendusi ja võrrelda kahe ekstreemjuhtumi tagamaid ning tõmmata paralleele – miks üldse inimolend tahab teisele inimesele nii teha? Kuidas mõjutab see sakslasi nii tol hetkel kui ka kuidas ulatub see tänapäeva – ja kuidas Kongos toimuv praegu neid mõjutab ning kuidas see jääb neid mõjutama ka tulevikus? Sellistele küsimustele vastuste leidmine on äärmiselt oluline just noorte hulgas, kes peaksid olema maailma tulevik.

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	1
1. SEKSUAALVÄGIVALD KUI SÕJARELV	3
1.1 Seksuaalvägivalla defineerimine ja mõiste sünonüümide kasutamine antud töös	3
1.2 Seksuaalvägivalla sooline statistika	4
1.3 Seksuaalvägivalla põhjused	5
1.4 Seksuaalvägivalla mõju ohvrile (indiviidile) ja kogukonnale	6
2. SEKSUAALVÄGIVALD II MAAILMASÕJA JÄRGSES BERLIINIS JA SELLE LÄHISTEL.....	7
2.1 Sissejuhatus	7
2.2 Punaarmee tegevus	8
2.3 Seksuaalvägivalla põhjused	9
2.4 Ohvrid ja tagajärjed	10
3. SEKSUAALVÄGIVALD KONGO DEMOKRAATLIKUS VABARIIGIS	11
3.1 Eellugu – ülevaade Kongo Demokraatliku Vabariigi ajaloost	11
3.2 Vägivalla eeldused ja põhjused	13
3.3 Vägistamise tagajärjed naistele.....	14
3.4 Tagajärjed ühiskonnale.....	15
KOKKUVÕTE	16
SUMMARY	17
KASUTATUD KIRJANDUS.....	18

1. SEKSUAALVÄGIVALD KUI SÕJARELV

1.1 Seksuaalvägivalla defineerimine ja mõiste sünonüümide kasutamine antud töös

Otseselt kokkulepitud definitsiooni seksuaalvägivalla kohta olemas ei ole, kuid erinevaid variante selgituseks on mitmeid. Maailma Terviseorganisatsioon defineerib seksuaalvägivaldaga järgnevalt: „Seksuaalvägivald on igasugune seksuaalvahekord või seksuaalvahekorda astumise katse, soovimatud seksuaalse alatooniga märkused või lähenemiskatsed või muul moel isiku seksuaalsuse vastu sunni abil toime pandud teod teise isiku poolt, sõltumata tema suhtest ohvriga ükskõik millises kohas, sh kodus või tööl vm“ (ESTL 2015).

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut:

Artikkel 7. Inimsusevastased kuriteod.

1. Statuudis tähendab „inimsusevastane kuritegu“ ühte järgmistest tegudest, mis on teadlikult toime pandud osana massilisest või süstemaatilisest rünnakust tsiviilelanikkonna vastu:

(g) vägistamine, seksuaalne ärakasutamine, prostitutsioonile sundimine, sunnitud rasedus, sunniviisiline steriliseerimine või muu samaväärse raskusastmega seksuaalse vägivalla vorm.

2. Konventsioonis tähendab „sõjakuritegu“ järgmist:

(a) 1949. a 12. augusti Genfi konventsioonide rasked rikkumised, eriti järgmine isiku- või varavastane tegu, mis on nimetatud ka asjakohases Genfi konventsioonis:

(xxii) vägistamine, seksuaalne ärakasutamine, prostitutsioonile sundimine, sunnitud rasedus, nii nagu see on määratletud artikli 8 lõike 2 punktis f, sunniviisiline steriliseerimine või mõni muu seksuaalse vägivalla vorm, mis kujutab endast Genfi konventsioonide jämedat rikkumist (RT II 2002, 2, 5).

Genfi konventsiooniga sätestatud sõjakuriteo tunnused on täpselt võrreldavad nii Berliini näite kui ka Kongo näitega, ehk mõlema näol on kindlasti tegemist seksuaalvägivalla ja sõjakuriteoga. Erinevad definitsioonid jõuavad selleni, et seksuaalvägivallaks loetakse nii toimepandud tegu kui ka katset; tegu on kellegi seksuaalsuse vastu sunni abil toime pandud. Juhtumeid sellise definitsiooni järgi analüüsid ilmneb, et selliseid ründeid tuleb ette pea igas sõjalises konfliktis. Tuleks aga eristada, kas rünnak oli planeeritud sõjataktiline osa või oli lihtsalt sõjaga kaasnev nähtus. Berliini näite puhul võib rohkem rääkida sõjaga kaasnevast nähtusest, ehkki on tõendeid, et Punaarmee eesotsast võis tulla käsk kätte maksta – ning tõepoolest olid Berliini sisenemiseks valitud väed komplekteeritud sellistest meestest, kes olid sõjas eriti palju kannatada saanud piirkondadest.

1.2 Seksuaalvägivalla sooline statistika

Aastal 2008 väitis ÜRO Julgeolekunõukogu, et naised ja tüdrukud langevad sagedamini seksuaalvägivalla ohvriks, sealhulgas sõjalise taktikana kommuuni või etnilise grupi tsiviilisikuid liikmete domineerimise, alandamise, hirmu süvendamise, laiali ajamise või väevõimuga ümberasustamise eesmärgil (OOTHIC).

Naised ja tüdrukud langevad küll tihedamini vägistamise ohvriks, kuid statistiline vahe meestega on väiksem kui tavaliselt arvatakse ja seda mehisuse stereotüübi tõttu, et meest ei saa vägistada. Seetõttu on just teadmatuse pärast ka meeste seksuaalne ärakasutamine saanud aina suuremaks probleemiks.

Meeste poolne seksuaalvägivald teiste meeste vastu on samuti sõjas levinud. 2009. aastal viis humanitaarteadlane Lara Stemple läbi uuringu, millest selgus, et meeste vägistamist on dokumenteeritud üle maailma: näiteks 1980ndatel El Salvadori kodusõja ajal väitis 76% pantvangis hoitud meestest, et nende kallal oli tarvitatud seksuaalvägivalda (Stemple, 2009). Stemple võtab probleemi kokku sõnadega „arvestades meestevastase seksuaalvägivalla levikut seoses sõjaliste konfliktidega, on sellele pööratava tähelepanu vähesus eriti murettekitav“ (Stemple, 2009). Meeste vastu suunatud seksuaalvägivalla kasutamine on eriti

soodustatud, sest ohver ei julge tihti juhtunust rääkida, kartuses kaotada oma lähedaste toetus. Paljudes arengumaades on tugev patriarhaalne ühiskond, kus soorollid on raudselt paigas, ja mehi, kes langevad seksuaalvägivalla ohvriks, välditakse, neile omistatakse vastassoo tunnuseid või tõrjutakse ühiskonnast sootuks välja (Storr, 2011). Olukorras, kus terve elu on mees olnud perekonna kaitsja, on tegelikult loogiline, et naine ja pere mehe elust lahkuda soovivad – kui mehisust enam ei ole, ei ole ka kedagi, kes kaitseks naist ja lapsi (OVM, 2012).

1.3 Seksuaalvägivalla põhjused

Seksuaalvägivallal on sõja- ja okupatsiooniolukordades mitmeid põhjuseid, millest reaalne planeeritud taktika kas rahvastiku etnilise koosseisu muutmise, haiguse levitamise vm eesmärgil moodustab vaid osa. Lisaks võib naise lugeda sõjasaagiks: vägivall võib olla osa sõjaväe traditsioonidest. Juhtumeid analüüsidest võib olla keeruline leida ühtainsat põhjust, enamasti esinevad need põhjused just korraga.

Mitmetes sõjaväetraditsioonides loetakse tsiviilalade elanike rüüstamist okupatsiooni ja sõjategevuse ajal normaalseks ning lihtsaks võimaluseks teenida lisa oma tihti kasinale palgale, mida liiga tihti ka sõduritele õigel ajal ei maksta. Tihti koosnevad sõjaväed meestest, kellele ei ole võimalik palka välja maksta ning väejuhatused propageerivad rüüstamist kui kompensatsiooni võidu eest (Brown, 2012). Kuna naised sellistes patriarhaalsetes ühiskondades tihti ainult seksuaalobjektide ja emadena nähaksegi, toimub neis naise objektistamine: naistest mõeldakse kui asjadest, millel pole iseloomu ega seksuaalsust, järelkult võib seda rüvetada. Naisi nähakse sellises ühiskonnas pärast konflikti sõjasaagina nagu ehted või relvad.

Amnesty International (AI – rahvusvaheline amnestia) on rahvusvaheline organisatsioon, mille eesmärgiks on saavutada üleüldine inimõiguste tunnustamine ning inimõigustega seotud rikkumiste paljastamine ja lõpetamine. AI väidab, et just tänapäeva konfliktides kasutatakse vägistamist plaanitud sõjarelvana varasemast märkimisväärselt rohkem: vallutatud aladele jäänud tsiviilisikuid vägistatakse, et õõnestada nende kultuuri, religiooni, kombeid; levitatakse teadlikult HIV-i/AIDS-i ja muid (sugu)haigusi (AI, 2016). Naine pole sellises situatsioonis inimene nagu mees, vaid objekt, mida on võimalik vallutada ja varastada, oma äranägemise järgi kasutada.

Seksuaalvägivalla toimepanemise planeerimine on samuti saanud tihti sõjalise taktika osaks, kus eesmärk võib olla etniline puhastus mõne vähemusrahvuse arvel (nt Kongo D.V) või on see osa genotsiidist (nt Rwanda juhtum, ptk 1.4). On ka juhtumeid, kus sõdurite ühtekuuluvustunde suurendamiseks kasutatakse grupivägistamist ehk mitme sõduri poolt sõduritest väiksema arvu, enamasti ühe või kahe ohvri, üheskoos vägistamist. Lapssõdureid kasutavad armeed võivad sundida lapsi naisi vägistama osana initsiatsiooniriitusest, seda eriti

patriarhaalsetes ühiskondades, kus mehelikkus on võrdsustatud dominantsuse ja võimuga ning naised on tugevalt tahaplaanile surutud ja väärkoheldud, madalama haridusega, lihttöölised või koduperenaised. Siis on osa meheks saamisest naise seksuaalaktile sundimine. Lisaks võidakse vägistamist kasutada ka informatsiooni väljapressimise relvana (Nebehay, 2013).

1.4 Seksuaalvägivalla mõju ohvrile (indiviidile) ja kogukonnale

Hiljutised uuringud loetlevad sõjakolletes vägistatud naistele tekitatud füüsiliste kahjudena nii traumasid, seksuaalsel teel levivaid haiguseid, sünnitussurmasid, soovimatuid rasedusi, ohtlikke aborte ja erinevaid püsivaid günekoloogilisi probleeme. Kuna selline seksuaalvägivald leiab aset sõjakolletes, on rasestumisvastaste vahendite, antibiootikumide ja ohutul teel läbi viidud aborti kättesaadavus piiratud või täielikult puuduv. Haigestumine HI viirusesse ei ole tavapäratu – HI viirusekandjatest sõdurid valiti näiteks Rwanda genotsiidis spetsiaalselt välja, et läbi grupiviisiliste vägistamiste levitada HI viirust vallutatud alade naiste hulgas (Sai, 2012). Sellise tegevuse eesmärgiks on läbi surmaviiruse (ravi puudumisel on tegemist surmaviirusega) levitamise hävitada või vähendada pikemas perspektiivis mõne konkreetse piirkonna või etnilise grupi populatsiooni.

Eelnimetatud on levinumad füüsilise tervisega seotud probleemid, mille ravist tuntakse enim puudust (Tol, 2013). Psüühiliste mõjude hulgas on tihti depressioon, hirmutunne, kurbus, posttraumaatilised stressihäired, häbitunne, raskus lähedaste suhete taastamisel, sõltuvust tekitavate ainete kuritarvitamine, unehäired, söömishäired, raskus eneseväljendamisel, kuid esineb ka muid sümptomeid. Psühholoogilise toe puudumine paneb sõjalises konfliktis vägistatu veelgi halvemasse olukorda; lisaks arstiabi puudumisele ei ole neil juriidilist kaitset ega ka kaitset oma ründaja vastu (sealsamas).

Vägistamine sõja kontekstis mõjub ka ühiskonnale: see toimub vägistamisohvrite ja vägistatud naistele sündinud laste stigmatiseerimise ja tõrjumise, etnilise puhastuse (nt Rwanda genotsiid) ning usaldamatuse kasvamise läbi. Teise maailmasõja järgses Berliinis elanud ja kirjutanud anonüümse naise mälestustest on võimalik välja lugeda ka pettumust oma rahvusest meeste vastu, sealhulgas hirmu ja usalduse puudumist (NaB). Sama kinnitas ka reportaaž Ugandast aastal 2011: kuna Aafrikas on vähemalt 34 riiki, kus homoseksuaalsus on illegaalne ning seda kõrvutatakse ebaadekvaatselt tihti meeste vägistamisega, ei ole ebatavaline, et naine võtab kaasa lapse ning jätab maha mehe, kes on kannatanud seksuaalvägivalla all (Ferreira, 2015). Maha jätmine on tihti ka mehepoolne – mees jätab maha naise ja lapsed, kes on langenud seksuaalvägivalla ohvriks, sest temaga kooselu on nüüd kõlvatu ja vägistatu staatus omistatakse ka mehele. Nõnda kaitseb mees oma au. Kuna

patriarhaalses ühiskonnas võrdub mehelikkus domineerimisega naiste ja laste üle, aga seksuaalvägivalla ohvriks langenud mees on kaotanud oma dominantse rolli, kaotab ta kaastunde saamisega justkui ka oma soorollid – ta on naistega samale pulgale panduna vähem mees. Olles aga naiste ja lastega samaväärne, ei sobi ta enam perekonnapeaks. Demokraatlikus Lääne ühiskonnas võib see olla kohati arusaamatu, kuna (ennekõike paberil) on naine võrdne mehega. Kohaliku arsti sõnul küsivad need naised endalt, et kuidas see mees, kes on sunnitud alluma, naist ning lapsi kaitsta suudab, ning kas pärast vägistamist ta ongi enam mees (Storr, 2011). Selline asi on juhtunud ka näiteks Kongo DV-s, kus paljud perekonnad on lahku läinud ning emad elavad koos lastega suurtes raskustes (Sai, 2012). Seksuaalkuriteod sõjakolletes mõjutavad negatiivselt terveid kogukondi ja kultuure, mis on ka peamine põhjus, miks seksuaalkuritegusid ja eriti vägistamist kasutatakse sõjarelvana ja miks seda kasutatakse sõjataktilikana nagu iga teise relva puhul. On tähelepanuväärne, et naistevastase vägivalla sihtgrupp ei ole mitte rünnatud naised, vaid selle konkreetse kogukonna mehed. Kui naist defineeritakse ühiskonnas mehe kaudu, siis naiste vägistamine mõjubki neile meestele alandusena (Hagen, 2010). Mees on alandatud, kuna on kahtluse alla pandud tema võimekus patriarhaalses ühiskonnas. Naine eksisteerib justkui ainult läbi mehe kui kellegi ema, õde, naine või tütar ja ei midagi enam.

2. SEKSUAALVÄGIVALD II MAAILMASÕJA JÄRGSES BERLIINIS JA SELLE LÄHISTEL

2.1 Sissejuhatus

Esimene konflikt Saksamaal oli Nemmersdorfi veresaun 21. oktoobril 1944, mil Punaarmee väed tungisid Nemmersdorfi, kus nad väidetavalt tapsid enamiku tsiviilelanikest, lisaks sakslastele ka Belgia ja Prantsuse tsiviiliskuid. 1933. aastal loodud Hitleri Rahva Valgustamise ja Propaganda Ministerium (edaspidi Propagandaministerium) avaldas ka videoklipi, kus näidati laipu ning vaateid hävitatud asulale. Üks mõjusamaid ja tuntumaid kujutisi on naiste laibad, kes pärast vägistamist olid naelutatud laudauste külge. Tegelikult ilmneb lähemal uurimisel, et mitmed stseenid klipis võisid olla lavastatud ning paljud andmed liialdatud, kuid ei saa väeldada, et veresaun toimus, ning et isegi kui kõik pildid ei pärinenud Nemmersdorfist, võisid mõned õudused toimuda ka naaberkülades/muudes okupeeritud kohtades. Selle klipiga üritati tekitada suuremat viha Punaarmee vastu ning innustada sõdureid kõigest jõust võitlema. Raamatus „Naine Berliinis“ kirjutab anonüümne naisautor, kes kirjeldab end kui „kahvatut blondiini, alati ühes ja samas juhuslikult päästetud talvemantlis“ (NaB), päevikule teise maailmasõja aegsel Saksamaal toimunud sõjakuritegudest, täpsemalt tsiviilelanikest naiste

kurvast saatusest. Tema toores ausus (tingitud sellest, et ta kirjutas vaid märkmeid oma päevikusse isiklikul otstarbel) ja läbiv must huumor, mis kohati šokeerib, on head allikad analüüsimeks naiste suhtumist, ja seda, kuidas oma kogemusi nähti. Tihti mainib ta oma sõbrannade ja tuttavate saatust; tihemini viskab keegi toorest nalja, rääkides kas mõnda järjekordset matuseanekdooti või korrates üht ja sama läbivat rida: „Pigem venelane kõhul kui ami taevas“ (ami – släng ameeriklase kohta toleaeagselt Saksamaal).

Selle lause mõte tundub küll veider, kuid analüüsides mõistetav: autori mõtetele toetudes peeti vedamiseks seda, kui naisel õnnestus endaga koos elama meelitada mõni ohvitser, kes oleks ainus, kes temaga aega veedab – see hõlmas ka seltskonnas olemist, koos söömist, pidutsemist – näiteks käisid naisel tihti külas mitmed ohvitseri sõbrad, kellega koos sunniti end laulma, tantsima, pidutsema, ja vastutasuks tõid ohvitserid erinevaid tooteid: kalleid sigareid ja sigarette, vorsti, rasvaineid, jahu, suhkrut (NaB). See oli tollasest elukorraldusest vaid üks pool: mida kõrgema auastmega ohvitser naise eest „hoolitses“, seda tõenäolisemalt oli naine kaitstud vähemalt teiste sõdurite eest. Kui ohvitseriga vedas nii, et temaga sai ka vestelda ja ta polnud üdini ebameeldiv, olid kõik majaelanikud tänu ühele oma keha ohverdanud naisele kaitstud.

2.2 Punaarmee tegevus

Teise maailmasõja lõpus jõudsid Punaarmee Valgevene üksus ja Ukraina üksus üksteise võidu Berliini külje alla. Juba kannatas tsiviilelanikkond Punaarmee rünnaku all: ehkki esimene punasõdurite laine oli võrdlemisi distsiplineeritud, oli teine juba väga käest ära, lubades endale ebameeldivat ja vulgaarset käitumist, vägistamisorgiaid ja vägivalda, mida hoogustasid Berliini linna tohutud alkoholivarud. Raamatu „Naine Berliinis“ põhjal võib öelda, et väikekodanlastest berliinitarid tundusid venelastele kui tõelised daamid: nende kodudes oli jäänukeid kaunist mööblit, paljud neist oskasid peale emakeele veel mitut keelt, nad nägid kaunid välja. Kui enamik sõdureist olid tulnud maalt taludest, tundusid sellised suurlinna neid kindlasti ahvatlevate partneritena. Lisaks polnud enamik sõdureist näinud selliseid Lääne inimese jaoks lihtsaid leiutisi nagu jalgratas, seetõttu oli naiste tehnoloogiavaldamine nende jaoks vapustav.

Vaadates toleaeagsete haiglade andmeid, nimelt üha kasvavaid abordi- ja kehavigastusega seotud külastusi, eeldatakse, et teise maailmasõja kuue viimase kuu jooksul vägistati vähemalt kaht miljonit naist (Remme, 2011). Raamat „Naine Berliinis“ kirjeldab, kuidas esimestel päevadel pärast suurema konflikti vaibumist looklesid tohutud järjekorrad naistearstide kabinetide taga, lisaks oli ka kabinette, mis olid sisse seatud hoonete varemetesse. Ajaloolane Anthony Beevor kirjutab oma raamatus „Berlin: The Downfall 1945“, et tema kogutud andmete

põhjal võib pakkuda, et vähemalt 15 miljonit naist, kes elasid sõjajärgsele Saksamaale rajatud Nõukogude Liidu okupatsioonitsoonis, langesid Vene sõdurite ohvriks, neist umbes kaks miljonit Berliinis ja selle lähistel. Sellest annab tunnistust ka statistika, mille järgi 1945–1948 tegid igal aastal illegaalseid aborte umbes kaks miljonit naist. Ülemused Moskvas muidugi eitasid Saksamaa massivägistamissüüdistusi, kuid uuringute käigus on leitud Punaarmee vanadest dokumentidest tõendeid, et Nõukogude võimud olid täiesti teadlikud, et nende sõdurid olid kontrolli alt väljunud ja lasid sel juhtuda (Remme, 2011).

2.3 Seksuaalvägivalla põhjused

Põhjuseid, miks Berliinis toime pandud kuritegude arv oli nii suur, võis olla mitmeid – propaganda ja sõdurite kujutus Saksa naistest, sõdurite kalduvus juua rohkes koguses alkoholi, mis oli Saksamaal kergesti kättesaadav. Saksamaa puhul ei ole põhjuseks tõenäoliselt etniline puhastus, ehkki sõjas vägistamise teel eostatud lapsi on märkimisväärne arv, mõne ohvitseri sõnul lausa kaks miljonit (Beevor, 2002).

Kujutis saksa naistest oli esiteks väga naiselik selle stereotüüpses tähenduses, mis tegi nad ihaldusväärseks; veel olid naised Saksamaal kõrgelt haritud ja intelligentset, jõukad, ning iseseisvad (nii meelelt kui majanduslikus mõttes) (NaB). Sellised omadused tolelaegsele Vene ohvitserile kindlasti meeldisid, nii et tegu oli kindlasti naisega, keda võis isegi olla mingis mõttes hea meel kaitsta. Kuid sõdurile võis lusti pakkuda just haritud naise objektistamine, lisaks olid need naised väga erinevad nende kodumaa naistest. Endast harituma naiseliku naise oma omandiks muutmise võis nende jaoks olla erakordselt rahuldust pakkuv, mis aitaks selgitada kuritööde suurt sagedust.

Ka võis üks põhjustest olla see, et paljud Nõukogude Liidu armee sõdurid olid pärit endistelt stepirahvaste aladelt, mis on enamjaolt olnud tugevalt patriarhaalsed ühiskonnad. Kindlasti seisneb siin üks põhjuseid, miks vägistamine tolles konfliktis nii levinud probleemiks sai – tegu oli sügava alandusega, mis alandas peale naiste tugevalt ka nende mehi, kellele pärast seda omistati stereotüüpsed naiselikud tunnused nagu argus, nõrkus, suutmatus oma lähedasi kaitsta. Saksa mehed pidid peredes lahti ütleva oma domineerivast rollist, neil esines depressiooni ja ärevushäireid (NaB).

Levinud oli ka oma rahvuskaaslaste, näiteks sakslaste poolt vangistatud venelaste kallal vägivalla tarvitamine. Samuti vägistati arvukalt Poola naisi. Tunnistajate sõnul vägistasid sõdurid oma rahvuskaaslasti samal ajal kui nad neid vangilaagritest vabastasid (Johnson, 2002). See annab mõista, et seksuaalvägivald sõjas ei ole omane vaid teatud riikidele, vaid sõjale kui sellisele. Samuti on see tõend, et selle juhtumi korral polnud tegu planeeritud sõjarelvaga, pigem nähtusega – see annab tunnistust, et tegu ei pruukinud olla otseselt

kättemaksuga sakslaste tegude eest, ehkki alateadlikult oli kindlasti tegu n-ö „võitja mentaliteediga“ – võimuga talitada nii alistatute kui ka päästetutega oma voli järgi. Ehkki Stalin algul oma sõjameeste teguviisi vabandas, otsustasid Vene võimud aastatel 1946–1947 rangelt ära keelata igasuguse seksuaalse läbikäimise tsiviilelanikega, sest suguhaiguste epideemia läks aina hullemaks (Johnson, 2002). Siinkohal on märkimisväärne, et määrused võeti vastu vägivaldsete kaitseks – seksuaalsel teel levivad haigused mõjutasid sõdurite heaolu, mitte ohvrite oma. Haigete sõdurite peale kulub rohkem raha, lisaks väheneb haigusega ka võimekus võidelda.

2.4 Ohvrid ja tagajärjed

Täpne ohvrite arv Berliinis on teadmata, kuid teoretiseeritakse mitmesajast tuhandest kuni kahe miljonini (Roberts, 2008). Paljud naised eelistasid pärast vägistamist aborti teha ning paljud ei jäänud ka rasedaks – ja täpne „vene laste“ arv on teadmata, kuid spekulatsioonid ümber 300 000 ümber (DW, 2015). Tõenäoliselt ei tea ka paljud vene lapsed ise oma päritolust. Venelastelt sündinud lapsi kutsuti okupatsioonilasteks ja nende tulevik, kelle päritolust teati, helge ei olnud. Paljud neist lastest ka hüljati või viidi lastekodudesse, mis olid niigi sõja tõttu vanemateta lapsi pungil täis (Repke, 2007).

Väga levinud oli süüfilis, mida tihti nurgaarstide juures ravimas käidi (Roberts, 2008).

Kuid süüfilise kõrval oli arvukalt ka muid terviseprobleeme: illegaalsete abortide tagajärjed, kehavigastused, mis tekkisid löömisest ja vägivaldsest seksuaalkontaktist ning tahtlikust suguelundite sandistamisest, vägistamismõrvadest-mõrvakatsetest (viimased olid eriti levinud just joobes sõdurite seas) (NaB). Esines ka spetsiifilisemaid kehavigastusi, mis olid tingitud üldisemast vägivaldast, näiteks Hannelore Kohl, kes oli 1945. aastal 12-aastane tüdruk, visati pärast massivägistamist aknast alla ning ta kannatas järgnevat 60 aastat raske seljavigastuse ning sellest tingitud terviseprobleemide käes (DMR, 2011). Samuti kirjeldab „Naine Berliinis“ võõrkehade kehaõõnsustesse sisestamist, mille tulemusena tekkisid sisemised verejooksud. Tagajärgi ühiskonnas kirjeldab „Naine Berliinis“ hästi – päevikumärkmetest saab välja lugeda viha ja pettumist oma rahvusest meeste vastu, depressiooni kõigi tuttavate naiste hulgas, hirmu ja viha meeste vastu. Selline olukord õõnestab tohutult terve rahva moraali, isegi kui tegemist on normaalselt funktsioneeriva, võrdõiguslikkusele ehitatud kogukonnaga – see on ühe soo sandistamine teise soo poolt, (sandistatu on naine), kuid siiski avaldab tohutut mõju ühiskonna toimimisele, noorte arengule, peredele. Samuti kaotasid mehed, kelle naised oli vägistatud, oma ühiskondliku positsiooni – ka niivõrd arenenud ühiskonnas kui seda oli tolleaegne Saksamaa, oli patriarhaalne mõtteviis levinud ning abielunaine siiski mehe omand. Kui kellegi omandit rikutakse, ei ole see enam väärtuslik, seetõttu ei ole ka omanik väärtuslik.

Nõnda alandati just mehi, sest kui rünnatud naiste mehed ühiskonnas ei domineeri, on seksuaalvägivald täitnud oma eesmärgi.

3. SEKSUAALVÄGIVALD KONGO DEMOKRAATLIKUS VABARIIGIS

3.1 Eellugu – ülevaade Kongo Demokraatliku Vabariigi ajaloost

Kongo ajaloo tundmine mõistmaks sealset praegust olukorda on kindlasti vajalik: ajalugu pakub selgitust, miks on seksuaalvägivald seal praegu nii levinud. Ajalugu annab tunnistust sellest, et juba aastasadu on Kongos levinud naistevastane vägivald, mida algul pandi toime vaid võimude poolt, kuid aegamööda arenes see ka igapäevaseks koduvägivallaks.

16.–19. sajandil asus praeguse Kongo Demokraatliku Vabariigi aladel Luba kuningriik. Tänu seal leiduvatele maavaradele ja taimsetele ning loomsetele saadustele oli see väga jõukas, kuningriik omas ka oma naabritega kaugeleulatuvaid häid kaubandussuhteid. 1885. aastal kuulutas Belgia kuningas Leopold II ala enda valitsetavaks Kongo Vabaks Riigiks (Maailmakool). Alguses huvitus ta vaid kullast, vasest, elevantiluust, viirukist ja eebenipuust (Maailmakool). Hiljem, kui John Dunlop avastas, kuidas kummihve täis puhuda, suurenes kummi järele nõudlus maailmas sadu kordi ning Belgia Kongost sai tohutu suurte kummivarude tõttu väga hinnaline maa-ala (Ankomah, 1999). Sellele järgnes Leopold II mõjuvõimu suurenemine: Leopoldi alluvad Kongos kasutasid toorest jõudu, et kätte saada suurtes kogustes kummi. Kõik mehed pidid täitma sätestatud kumminormi või nende naise peksti, vägistati, hoiti kettides või isegi mõrvati (Ankomah 1999).

Leopoldi riik sai tuntuks kohalike vastu suunatud brutaalsuse ja vägivallaga, kuid oli ebainimlik ka omaenda armee vastu: mida rohkem külasid kummikvoodi vastu võitlesid, seda karmimaks muutus Leopoldi diktatuur ning tihti anti käsk sõduritele külaelanikke tappa. Tõestuseks Leopoldile, et nad polnud liigseid kuule raisanud, pidid sõdurid viima iga kuuli eest ühe tapetud käe; ainult selle eest said nad kuule juurde. Inimkäsi muutus valuutaks (Ankomah, 1999). Kuna Kongo alad aga ei olnud mitte Belgia riigi, vaid Leopoldi kui üksikisiku omand, kust ta järjepanu kasumit lõikas, oli tegevust raske maha salata: 20. sajandi alguses paljastas ajakirjanik Leon Rom, pseudonüümiga Kurtz, artikliseeriaga Leopold II tegevuse, mille tulemusena anti Kongo alad kahe aasta pärast Belgia valitsusele. Alates 1908. aastast ei olnud Kongo Vaba Riik enam Leopold II valduses.

Leopoldi valitsusaeg jättis aga ilmselt rahva mällu sügava jälje. Naaberküladega inimkäte üle peetud sõdade põhjused võisid olla tagaplaanil, kuid valitseva võimu seos vägivallatsemisega jäi inimeste mäludesse, milles võivad omakorda peituda tänapäeval seal aset leidva vägivalla juured või vähemalt osa neist.

1960. aastal saavutas Kongo iseseisvuse, kuid juba kaks nädalat hiljem algasid mässud. Pärast peaministri atentaati 1961. aastal jätkus poliitiliselt ebastabiilne aeg ning 1965. aastal tuli võimule kolonel Joseph Mobutu, kes muutis riigi nime Zaireks. Ka tema kasutas riigi maavarasid isikliku rikkuse hankimiseks. See läks kohati lausa nii kaugemale, et paljud välisriigid hakkasid valitsuse peamiseks eesmärgiks pidama avalikku varakogumist. Mobutu võis riigilt olla varastanud vähemalt viis miljardit dollarit. Sellest suur osa viidi rahvusvahelistesse pankadesse ja investeeriti ettevõtetesse. Külma sõja lõpuaastatel hakkas ta tervis alla andma ning ta kaotas ka suure osa oma rikkusest (EP, 2016). Mobutu ainuvõim oli samuti vägivaldne, sisendades juba mitmendat põlvkorda järjest vägivalda, sealhulgas ka seksuaalvägivalda normaalsust, et see on midagi, mis käibki valitsemisega alati kokku.

Mobutu kaotas oma juhtiva positsiooni alles 1997. aastal pärast naaberriikides Rwandas ja Burundis toimunud humanitaarkriise. Kuna kunagi oli Zaire Rwanda ja Burundi mässulistele varjupaika pakkunud, tungisid nüüd Rwanda väed Zairesse ja kukutasid Mobutu võimult – Kongo jaoks algas uus ajastu Kongo Demokraatliku Vabariigi nime all. Võimule tuli Laurent Kabila. Aasta hiljem aga tekkis taaskord võimuvõitlus ja puhkes üks Aafrika ja kogu maailma suuremaid sõdu läbi ajaloo, mida tuntakse ka kui „Aafrika maailmasõda“, milles on hukkunud hetkeseisuga üle 5,5 miljoni inimese (Maailmakool). Riigi idaosas jätkub selle sõja edasiarendus ja sealne vägistamissagedus on maailma suurim, ulatudes nii mõtteliselt tagasi Leopoldi aegsesse ühiskonda, kuna endiselt jätkub sõdurite vägivald tsiviilelanikest naiste vastu. Eelnevast saab järeldada, et just alates 19. sajandist Kongos võimul olnud jõudude tõttu on praegune olukord seksuaalvägivalda osas endiselt drastiline.

Kuigi juba 1999. aastal sõlmiti esimene vaherahu, jätkub konflikt siiani. 2001. aastal mõrvati Laurent Kabila ja võimule tuli tema poeg Joseph Kabila, kes on üritanud demokraatiat edendada: ta saavutas kokkuleppe, mille kohaselt Rwanda väed pidanuks riigist välja tõmbuma, korraldas põhiseaduse referendumi ja presidendivalimised, mille ta võitis (Maailmakool). Samas käib sõda edasi ka praegu ja ehkki kokkupõrked on vähenenud, on olukord endiselt halb just tsiviilelanikest naiste jaoks: 2011. aastal avaldatud uuringu statistika näitab, et iga päev vägistatakse Kongo Demokraatlikus Vabariigis 1152 naist, mis tähendab umbes 48 naist igas tunnis (Adetunji, 2011).

Nõnda on Kongo DV saanud tuntuks kui suurima vägistamismääraga riik, kus lisaks lokkavale näljale ja haigustele on probleemideks ka orjastamine ja isegi kannibalism. Levinud seisukoht on, et kodusõdade peamiseks põhjuseks on maavarad: nimelt saab Kongost peale kummi, kulla, eebenipuu ja viiruki ka nioobiumi ja tantaali, mis on vajalikud tänapäevases nutitehnoloogia tööstuses (Maailmakool). Niisiis võib kokkuvõtteks öelda, et just Kongo rikkus maavarade osas on see, mille tõttu on lokkav vägivald seal endiselt igapäevane nähtus.

3.2 Vägivalla eeldused ja põhjused

Seksuaalvägivalla eelduseks on ohvrite haavatavus – soost tingitud füüsiline ebavõrdsus, varasemast kogemusest tingitud tunne, et ohvriks langemine on paratamatus ja ohvrite n-ö „kerge kättesaadavus“ igapäevaülesannete sooritamisel.

Naisi üldiselt peetakse nõrgemaks sooks, mis ainult füüsilist vaadates vastab enamjaolt ka tõele – kuna naiste kehad on keskmiselt väiksemad ja neil on vähem jõudu, on neil raskem ka meeste füüsilisele rünnakule vastu panna, eriti kui mehed on heas füüsilises vormis sõdurid. Kui potentsiaalne ohver on juba ka varem seksuaalvägivallaga otseselt kokku puutunud või on ohvriks olnud mõni tema tuttav, ema, õde või laps, on tema jaoks seksuaalvägivald saanud osaks reaalsusest ja see mõjutab ka tema mõtlemist – kuna see on juba kord juhtunud, siis on võimalik, et see juhtub jälle uuesti. Selline vaimsus muudab ohvri veel haavatavamaks.

Rünnakud naiste vastu toimuvad enamasti nende kodudes, tööl või muude igapäevatoimetuste ajal, näiteks põllutööl, vett tuues või turul käies – enamasti olukordades, kui naised on kas üksi või koos teiste naistega (MONUSCO, 2014). Seetõttu on väga raske leida tunnistajaid ja pakkuda kaitset. Lisaks ei saa sageli vältida ohtlikes kohtades käimist, sest tihti on just naised need, kes hoolitsevad kogu majapidamise ja peenramaa eest, nii et nende n-ö loomulike töökohustuste hulka käivad tegevused, mille sooritamise ajal on nad eriti haavatavad.

Viimane on kindlasti ka üks olulisematest põhjustest, miks seksuaalvägivald nii levinud on: kui vägivallatsejal pole karta karistust ei ühiskonna ega võimuorganite poolt, on tal ka kindlasti julgem süütegu korda saata. Kuna ka politsei naerab vägistamise ohvriks langenud naised tihti välja, väheneb naiste hulk, kes tahaksid endaga juhtunust üldse raporteerida (OVM, 2012). Tõenäoliselt on ka iga järgmine kord vägivallatseja jaoks lihtsam (mis on muster, mida märkame ka Lääne ühiskondades, sh Eestis): pärast iga süütegu on järgmist sama liiki süütegu kergem sooritada, sest suureneb usk karistamatusesse.

Planeeritult kasutatakse vägistamist aga kohalike kogukondade hirmutamiseks. Naiste kallal tarvitatakse vägivald teadlikult selleks, et saata ühiskonnale sõnumit – nõrgestada sotsiaalseid sidemeid ja näidata oma ülemvõimu. Samuti vägistatakse karistuseks kas reaalse või arvatava koostöö eest teiste sõjaliste üksustega (MONUSCO, 2014). Kui koostöö eest karistatakse rängalt, on tõenäolisem, et enam vaenlasi ei aidata – kuid samas tunduvad sõdurid alati vägivallaks põhjuse leidvat.

Tuleb arvesse võtta, et nii nagu Nõukogude võimu puhul Berliinis, võib sõjaolukorras toime pandud seksuaalvägivald kohati olla ka lihtsalt sõjaga kaasnev nähtus või vahend, et kinnitada vallutajatena uuesti oma ülemvõimu ning kehtestada võim naiste üle.

3.3 Vägistamise tagajärjed naistele

Vägistamise tagajärgedeks naistele kui isikutele on soovimatud rasedused, kehavigastused, vaimsed traumad. Vägistamise käigus tekitatud füüsilised vigastused ei ole seotud vaid vägistamisega – peale verejooksude, valude jms, mis on tekkinud vahekorra, vägivallatsetakse oma ohvrite kallal ka muul moel, tavaliselt pekstes, vahel tulistades, tihti erinevatesse kehaõõnsustesse erinevate objektide, enamasti püssitorude või okste toppimist. Dokumentaalfilmi „Our Voices Matter“ intervjueeritavate hulgas olnud vanem naine, kes oli langenud vägistamise ohvriks, rääkis, et mehed olid pärast rünnakut talle kinnitanud: „sul vedas, et oled elus. Kas sa siis ei tea neist, kelle vagiinadesse me pulki ja oksi sisestame ja kes sellest surevad? Sul vedas, et me sind ainult vägistasime“ (OVM, 2012). Selline kõnepruuk annab tunnistust, et mehed ise on oma tegevusega rahul ning uhked ja peavad seda normaalseks.

Grupiga naiste kallale minek on samuti tavaline, mis tähendab, et kuna kaitsevahendeid ei kasutata, on väga lihtne levida suguhaigustel: kui kas või ühel vägistajatest on mõni haigus, nakatub ka naine ja ka need mehed, kes pärast teda suguühtes osalevad. Naistel ei ole Kongo DV-s enamasti ligipääsu ravimitele, mistõttu peavad nad elama ja kannatama erinevate haiguste käes, mõnikord isegi nendesse surema.

Vaimsete probleemide hulgas on kindlasti posttraumaatilised stressihäired (edaspidi PTSH), depressioon, suurem eeldus langeda sõltuvuse küüsi.

Üks intervjueeritavatest kirjeldab dokumentaalfilmis, kuidas ta läks pärast traumat kooli tagasi, et pooleli jäänud haridus lõpuni omandada, kui ta tundis koolis, et ei saanud asjadest täpselt aru, mõned asjad tekitasid temas rohkem segadust kui teistes, kes polnud traumat läbi elanud. Naine kirjeldas mitmeid PTSH võimalikke sümptomeid, ilma et ta oleks sellele ise osanud nime panna. Ta mainis ebamugavus-, isegi vastikustunnet, kui talle meenus tema kogemus või kui ta nägi kedagi teist konfliktiolukorras. Aeg-ajalt ilmnemine mälestustulvad ja mälupildid, mida ta blokeerida ei saanud, ta reageeris valjudele häältele rohkem kui on normaalne, tal esinesid lühiajalised mõtlemisvõime kaotused, suutmatus ennast, teisi või oma ümbrust defineerida, depressiooniperioodid (OVM, 2012).

Täpne kirjeldus häirest, millele ta ise nime ei osanud panna, annab tunnistust sellest, kui laiaulatuslik on ravivõimaluste puudumine – kuigi kõnealune naine oli küll füüsiliselt terve, liikus ja sai teha tööd, ei olnud tema vaimse tervisega kindlasti hästi.

Suur takistus paranemisele on ka juriidilise abi puudumine. Kohaliku Kongo DV arsti Eric Kwakya sõnul aitaks paljusid ohvreid nende vaimse paranemise juures see, kui nad teaks, et nende ründajad on kohtus süüdi mõistetud ning kannavad karistust. Näiteks mainis üks filmis intervjueeritud naistest spetsiifiliselt, et kui toimuks Joseph Kony arresterimine ja karistamine, leiaks ta meelerahu. Kahjuks aga ei jõua enamik juhtumeid isegi kohtutesse: Põhja-Kivus ja

Lõuna-Kivus dokumentaalfilmi uurimisperiodil kogutud andmete põhjal toimus vähemalt 13 619 vägistamisjuhtumit, millest jõudis kohtusse vaid 2,2% (OVM 2012). See protsent on nii väike, et paljud naised tunnevad, et neil pole mõtet kohtusse isegi minna. Tegelikult peaks rahvas oma valitsuselt rohkem nõudma.

Lisaks tundub paljudele naistele, et ka politsei teeb vägistajatega koostööd. Pigem ründavad küll sõdurid ja mitte politseinikud, kuid politsei ilmne motivatsiooni puudumine vägistamisjuhtudega tegelemiseks on väga suur ning tuleb ette ka seda, et politsei eitab, et selline rünnak üldse võimalik sai olla – filmis rääkinud vanem naine ütles, kuidas talle politseis öeldi, et ta on liiga vana, et teda vägistataks, ja saadeti koju tagasi (OVM 2012). See annab alust arvata, et tõenäoliselt eitab politsei ka koduvägivalla olemasolu, mis on Kongo DV-s uuemate uuringute põhjal samuti lohkav probleem, kuid mille kohta statistika puudub. Mida enam suureneb usaldamatus politsei ja armee vastu, seda vähem raporteeritakse juhtumeid, seda vähem saab koguda informatsiooni abivajajate arvu kohta ja seda vähem on võimalik ka ohvreid aidata.

Enamik naisi teenib elatist või vähemalt peab iga päev tegelema selliste aladega nagu puude raiumine tule jaoks, põllutööd, vee toomine. Lisaks tuleb käia turul, sõita kooli või kui neil on vaja, siis tööle. Vägistamise tagajärjel aga ei julge paljud seda enam teha, vähemalt mitte väikse seltskonnaga – kardetakse, et äkki on jälle kusagil põõsas ootamas uued või samad ründajad (MONUSCO 2014). Mitmed ohvriks langenud püsivad oma kodudes, kust tihti on lahkunud nende mehed, sest vägistatuid peetakse veel madalamaks kui vargaid või muid kurjategijaid (OVM 2012). Märkatav on anomaalia, et haruharva esineb juhtumeid, kus rünnatu mees on ründajatele vastu astunud.

3.4 Tagajärjed ühiskonnale

Vägistamisest ja seksuaalvägivallast on saanud sõjarelv: läbi Kongo rahva alandamise ja vigastamise hävitatakse ühiskonna vastupanuvõimet, õõnestatakse kultuuri, levitatakse haigusi, lõhutakse perekondi. Nõnda ei ole see vaid naiste ja tüdrukute probleem, vaid terve ühiskonna probleem. Ohvrid tihtipeale ei räägi endaga juhtunust kellelegi, sest kui nad räägiks, oleksid nende jaoks tagajärjed veel hullemad: ees ootaks alandamine, tõrjumine, kogukonnast väljaviskamine, probleemid perekonnasuhetega ja üleüldine võõrdumine. Vägivallatsejad on nii võõraste armeede kui ka Kongo DV enda armee sõdurid. Kui iga jõuorgan assotsieerub seksuaalvägivallaga, on väga raske midagi muuta. Kui Kongo enda relvajõud, kes peaksid astuma vägivalla vastu ja kehtestama õigust, on kurjategijad, ei ole sellises olukorras kuidagi võimalik ka välisjõududel rahva hulgas usaldust tekitada.

Enamasti jäävad vägivallatsejad karistamata. 2013. a ÜRO uuringu andmetel on kohalik

õigussüsteem teinud vaid väikese edenemise: uurimisperioodil 2011. a jaanuarist kuni 2013. a detsembrini registreeriti 187 seksuaalvägivalla eest süüdi mõistmise juhtumit, kuid ohvreid oli selle aja jooksul umbkaudu 3600 (MONUSCO 2014). Need arvud on ei pruugi olla lõplikud: kuna info koguti intervjuude teel, ei pruukinud paljud naised hirmust tagajärgede ees (kättemaks ründajalt, kogukonnast tõrjumine, tapmine, laste ära võtmine jne) julgeda tunnistada, et neid oli rünnatud. Seega võib eeldada, et tegelikud arvud on veelgi suuremad. Enamikku seksuaalvägivalla juhtumitest ei uurita ja kuna paljudest ka ei teavitata, on naised tihti sunnitud jätkama igapäevast elu füüsiliselt ja vaimselt traumeeritutena.

Sama uuring jõudis ka tulemuseni, et seksuaalvägivald Kongos on vägistamist teadlikult sõjarelvana kasutanud sõdade tagajärg (MONUSCO, 2014). Eriti Ida-Kongos Põhja- ja Lõuna-Kivu provintssides on seksuaalvägivald ka külade ründamise, tapmise, riisumise ja muude kuritöödega kaasas käiv nähtus. Samuti lokkab seal koduvägivald. Sellised tõsiasiad tekitavad tunde, et seksuaalvägivald ja vähemuste ning naiste väärkohtlemine on sealse kultuuri ja normaalse käitumistava osa.

Samuti on märkimisväärne, et kuna vägivallatsejad on riigi enda relvajõud, kes osalevad oma riigi naiste – emade, õdede, tütarde – väärkohtlemises, on naistel tervikuna raske oma rahvuskaaslasti usaldada. See peaks aga olema toimiva ühiskonna üks aluseid. Sellise usaldamatuse puhul on raske edasi minna ja midagi muuta – kui juba eos välgatab Kongo naise silmas hirm, nähes mundris rahvuskaaslast, sealhulgas oma meest, meestuttavat või meessugulast, ei ole võimalik seda hirmu välja juurida. Seetõttu on oluline rahvastikku harida, s.t nii mehi kui naisi, ning oluline on alustada väga noorelt – kui ei õnnestu vanemate meelsust enam muuta, tuleb loota, et järgnev põlvkond kasvab targem.

KOKKUVÕTE

Uurimistöö eesmärk oli koguda ja analüüsida infot seksuaalvägivalla kohta minevikus ning tänapäeval, täpsemalt sõja- ja okupatsiooniolukordades ja seda üldiselt ja teoreetiliselt. Uurimistöö analüüsis seksuaalvägivalla kasutamise olemust, selle põhjuseid ja tagajärgi ja keskendus näidetes teise maailmasõja aegsele Berliinile ning tänapäevasele Kongo Demokraatlikule Vabariigile. Koostamisel koguti informatsiooni internetiallikatest, dokumentaalfilmidest ning raamatutest.

Seksuaalvägivalla kui sõjarelva uurimine on oluline mõistmaks minevikus ja tänapäeval toimuvate sõjakonfliktide osa, mis jätab sügava jälje ohvrите mälu desse. Seksuaalaktile sundimine ja seksuaalne ahistamine on probleem igal pool, ka Eestis, kuid kuna näiteks Kongo

Demokraatlikus Vabariigis on vägistamine arvuliselt nii palju tihedam nähtus, on seal tagajärjed teistsugused: laiaulatuslikumad ja kogu ühiskonda mõjutavad. Samuti ei ole sõjaolukordades võimalik saada piisavalt arstiabi ega tuge, et traumadest paraneda.

Uurimistöös kogutud ja analüüsitud info on pinnapealne: mõistmaks kõige olulisemat teemat, Kongo DV olukorda, oleks vaja sellesse rohkem süveneda. Autor kasutas uurimistöös statistikat kolme Ida-Kongo provintsi ning kogu riigi kohta. Analüüsida saaks erinevaid piirkondi Kongo aladel ja naaberriikide olukorda seksuaalvägivalla vallas, samuti naaberriikides toimunud konfliktide ajalugu ning nende mõju Kongo ja ümbruse aladele. Lisaks saaks uurida seksuaalvägivalla ajalugu sõjakonfliktides teistes riikides, sealhulgas Eestis. Eesti seksuaalvägivalla ajaloo uurimine on eriti oluline just eestlasele, kui me soovime end tulevikus harida ja selle eest kaitsta, samuti kaitsta ja aidata teisi.

Uurimistöö on oluline, sest teadlikkus seksuaalvägivalla kasutamisest sõjarelvana kohta on Eestis tõenäoliselt madal ning kuna Kongo Demokraatlikus Vabariigis toimuv on tänapäevalgi aktuaalne, on sellest oluline rääkida. Uurimistöö tekitab loodetavasti teema vastu piisavalt huvi, et seda hakataks rohkem koolides käsitletama.

SUMMARY

The research paper focuses on sexual violence and how and in what conditions can it be used as a weapon in the war. The aim of the paper is to educate Estonians on the subject of wartime rape – a subject not often mentioned here and to research and analyze different approaches to the current problem in the Democratic Republic of Congo.

The research is largely based on information gathered from the Internet, some previous researches on similar topics and books.

The research paper falls into 3 chapters. Chapter 1 provides technical and general information about wartime rape and a small history of documentations in different conflicts. Chapter 2 focuses on sexual violence perpetrated against women during the Soviet occupation in Berlin during and shortly after World War II. Chapter 3 discusses the situation in Congo since the middle of the 1990s and the violence perpetrated by the militia there.

The importance of the research paper is that its readers will gain knowledge of the topic and maybe make a move towards helping the ones in need in some way they can. Parts of the research paper can also for example be used in school to help conduct lessons on social studies.

KASUTATUD KIRJANDUS

Adentunji, Jo. 2011. Forty-eight women raped in Congo every hour, study finds.

<http://www.theguardian.com/world/2011/may/12/48-women-raped-hour-congo> (29.02.2016)

Ankomah, Baffour. 1999. The Butcher of Congo. <http://www.hartford-hwp.com/archives/35/181.html> (29.02.2016)

Ayele, Missale. 2011. Public Health Implications of Mass Rape as a Weapon of War.

[HYPERLINK "http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170) [HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses"&](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

[HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses" context=i](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)
[ph_theses" HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses" http://sch](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)
[olarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170 HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170 HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses"&](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

[HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses" context=i](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)
[ph_theses" HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses"&](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

[HYPERLINK "http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170 HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses"&](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

[HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses" context=i](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)
[ph_theses" HYPERLINK](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

["http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses" context=i](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)
[ph_theses \(25.02.2016\)](http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1170&context=iph_theses)

Beevor, Antony. 2002. „They raped every German female from 8 to 80“

<http://www.theguardian.com/books/2002/may/01/news.features11> (25.02.2016)

Brown, Carly. 2012. Rape as a Weapon of War in the Democratic Republic of Congo.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23086003> (23.02.2016)

Deutsche Welle. 2015. Troops fathered 400,000 children in post-war Germany.

<http://www.dw.com/en/troops-fathered-400000-children-in-post-war-germany/a-18237282>

(25.02.2016)

DMR=Daily Mail Reporter. 2011. Wife of ex-German chancellor Helmut Kohl 'raped at the age of 12 by Russian soldiers'. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2005190/Wife-ex->

[German-chancellor-Helmut-Kohl-raped-age-12-Russian-soldiers.html](#) (25.02.2016)

EP=Enough Project. 2016. Roots of the Crisis.

http://www.enoughproject.org/conflict_areas/eastern_congo/roots-crisis (29.01.2016)

ESTL. 2015. Seksuaalvägivald. [_HYPERLINK "https://www.estl.ee/seksuaalvägivald-1/seksuaalvägivald"](https://www.estl.ee/seksuaalvägivald-1/seksuaalvägivald) [HYPERLINK "https://www.estl.ee/seksuaalvägivald-1/seksuaalvägivald"](https://www.estl.ee/seksuaalvägivald-1/seksuaalvägivald)["https://www.estl.ee/seksuaalv%C3%A4givald-1/seksuaalv%C3%A4givald"](https://www.estl.ee/seksuaalv%C3%A4givald-1/seksuaalv%C3%A4givald) (23.02.2016)

Ferreira, Louise. 2015. How many African states outlaw same-sex relations? (At least 34).

<https://africacheck.org/reports/same-sex-relations-illegal-in-34-african-states-likely-35/>

(19.02.2016)

Hagen, Kristine; Yohani, Sophie. 2010. The Nature and Psychosocial Consequences of War Rape for Individuals and Communities. [_HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360)<http://www.ccsenet.org/journal/index.p> [HYPERLINK](#) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360)["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

[HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360)["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360)["http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360"](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijps/article/viewFile/5755/6360) [HYPERLINK](#)

Johnson, Daniel. 2002a. Red Army troops raped even Russian women as they freed them from camps. [_HYPERLINK](#)

["http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/1382565/Red-Army-troops-raped-even-Russian-women-as-they-freed-them-fro"](http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/1382565/Red-Army-troops-raped-even-Russian-women-as-they-freed-them-fro) [HYPERLINK](#)

["http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/1382565/Red-Army-troops-raped-even-Russian-women-as-they-freed-them-](http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/1382565/Red-Army-troops-raped-even-Russian-women-as-they-freed-them-)

fro"<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/1382565/Red-Army-troops-raped-even-Russian-women-as-they-freed-them-from-camps.html> (25.02.2016)

Johnson, Daniel. 2002b. The Red Army's WWII Horror Orgy Of Rape Worst Than Thought. <http://renew.com/general19/redarmy.htm> (25.02.2016)

Irina Repke, Peter Wensienki. 2007. The Occupation and its Offspring: Lost Red Army Children Search for Fathers. [HYPERLINK "http://www.spiegel.de/international/germany/the-occupation-and-its-offspring-lost-red-army-children-search-for-fathers-a-500251"](http://www.spiegel.de/international/germany/the-occupation-and-its-offspring-lost-red-army-children-search-for-fathers-a-500251)
[HYPERLINK "http://www.spiegel.de/international/germany/the-occupation-and-its-offspring-lost-red-army-children-search-for-fathers-a-500251"](http://www.spiegel.de/international/germany/the-occupation-and-its-offspring-lost-red-army-children-search-for-fathers-a-500251)
<http://www.spiegel.de/international/germany/the-occupation-and-its-offspring-lost-red-army-children-search-for-fathers-a-500251.html> (19.02.2016)

Maailmakool. Kongo DV vägistamised.

http://www.maailmakool.ee/public/kongo_dv_vagistamised_taustmaterjal.pdf (29.02.2016)

MONUSCO=United Nations Organisation Stabilization Mission in the Democratic Republic of Congo. 2014. Progress and obstacles in the fight against impunity for sexual violence in the Democratic Republic of Congo.

http://www.ohchr.org/Documents/Countries/CD/UNJHROApril2014_en.doc (01.03.2016)

NaB = *Naine Berliinis*. C. W. Ceram. Tõlkija Heli Mägar 2004. Tallinn: Tänapäev

Nebehay, Stephanie. 2013. Syrian Child Refugees face exploitation, UNICEF says.

<http://uk.reuters.com/article/uk-syria-crisis-children-idUKBRE9990UI20131010> (23.02.2016)

Our Voices Matter=OVM. 2012. Our Voices Matter Congolese Women Demand Justice and Accountability. <https://www.youtube.com/watch?v=QsSxHvKpE> (06.03.2016)

Remme, Tilman. 2011. The Battle for Berlin in World War II.

http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/berlin_01.shtml (02.03.2016)

Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. - RT II 2002, 2, 5.

Roberts, Andrew. 2008. Stalin's Army of rapists: The brutal war crime that Russia and Germany tried to ignore. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1080493/Stalins-army-rapists-The-brutal-war-crime-Russia-Germany-tried-ignore.html> (25.02.2016)

Sai, Nancy. 2012. Conflict Profiles: Rwanda.

<http://www.womenundersiegeproject.org/conflicts/profile/rwanda> (19.02.2016)

Stemple, Lara. 2009. Male Rape and Human Rights. [HYPERLINK](http://scienceblogs.de/geograffitico/wp-content/blogs.dir/70/files/2012/07/i-e76e350f9e3d50b6ce07403e0a3d35fe-Stemple_60-HLJ-60)

["http://scienceblogs.de/geograffitico/wp-content/blogs.dir/70/files/2012/07/i-e76e350f9e3d50b6ce07403e0a3d35fe-Stemple_60-HLJ-60"](http://scienceblogs.de/geograffitico/wp-content/blogs.dir/70/files/2012/07/i-e76e350f9e3d50b6ce07403e0a3d35fe-Stemple_60-HLJ-60) [HYPERLINK](http://scienceblogs.de/geograffitico/wp-content/blogs.dir/70/files/2012/07/i-e76e350f9e3d50b6ce07403e0a3d35fe-Stemple_60-HLJ-60)

["http://scienceblogs.de/geograffitico/wp-content/blogs.dir/70/files/2012/07/i-e76e350f9e3d50b6ce07403e0a3d35fe-Stemple_60-HLJ-60"](http://scienceblogs.de/geograffitico/wp-content/blogs.dir/70/files/2012/07/i-e76e350f9e3d50b6ce07403e0a3d35fe-Stemple_60-HLJ-60)

http://scienceblogs.de/geograffitico/wp-content/blogs.dir/70/files/2012/07/i-e76e350f9e3d50b6ce07403e0a3d35fe-Stemple_60-HLJ-605.pdf (23.02.2016)

Storr, Will. 2011. The Rape of Men: the Darkest Secret of the War.

<http://www.theguardian.com/society/2011/jul/17/the-rape-of-men> (19.02.2016)

Tol, A. Wietse; Stavrou, Vivi; Greene, M. Claire; Mergenthaler, Christina; van Ommeren, Mark; Moreno, Claudia Garcia. 2013. Sexual and gender-based violence in areas of armed conflict: a systematic review of mental health and psychosocial support interventions.

<http://www.conflictandhealth.com/content/7/1/16> (19.02.2016)

United Nations: Human Rights: Office of the High Commissioner=OOTHHC. Rape: Weapon of War. 2016. <http://www.ohchr.org/en/newsevents/pages/rapeweaponwar.aspx> (19.02.2016)